

นำเที่ยวกรุงเทพฯ
ทางโบราณคดี

หม่อมเจ้าหญิงเพ็ญศรี ดิศกุล

พ.ศ. ๒๔๘๑

มรดกทางวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติ

คำนำ

เพื่อนชาวต่างประเทศได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่อง
“นำเที่ยวกรุงเทพฯ” นี้ให้ ข้าพเจ้าจึงได้เขียนและ
แปลเป็นภาษาอังกฤษไว้ด้วยแล้ว แต่ยังไม่พิมพ์
ออกเป็นเล่ม บัดนี้มีผู้เอาใจใส่ในเรื่องราวของตัว
เองมากขึ้น ข้าพเจ้าจึงยินยอมอนุญาตให้นายสนั่น
บุญศิริพันธ์ุ เจ้าของโรงพิมพ์พระจันทร์ เป็นผู้
พิมพ์ออกจำหน่าย ด้วยหวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้
เอาใจใส่ที่จะเรียนรู้บ้าง ไม่มากก็น้อย.

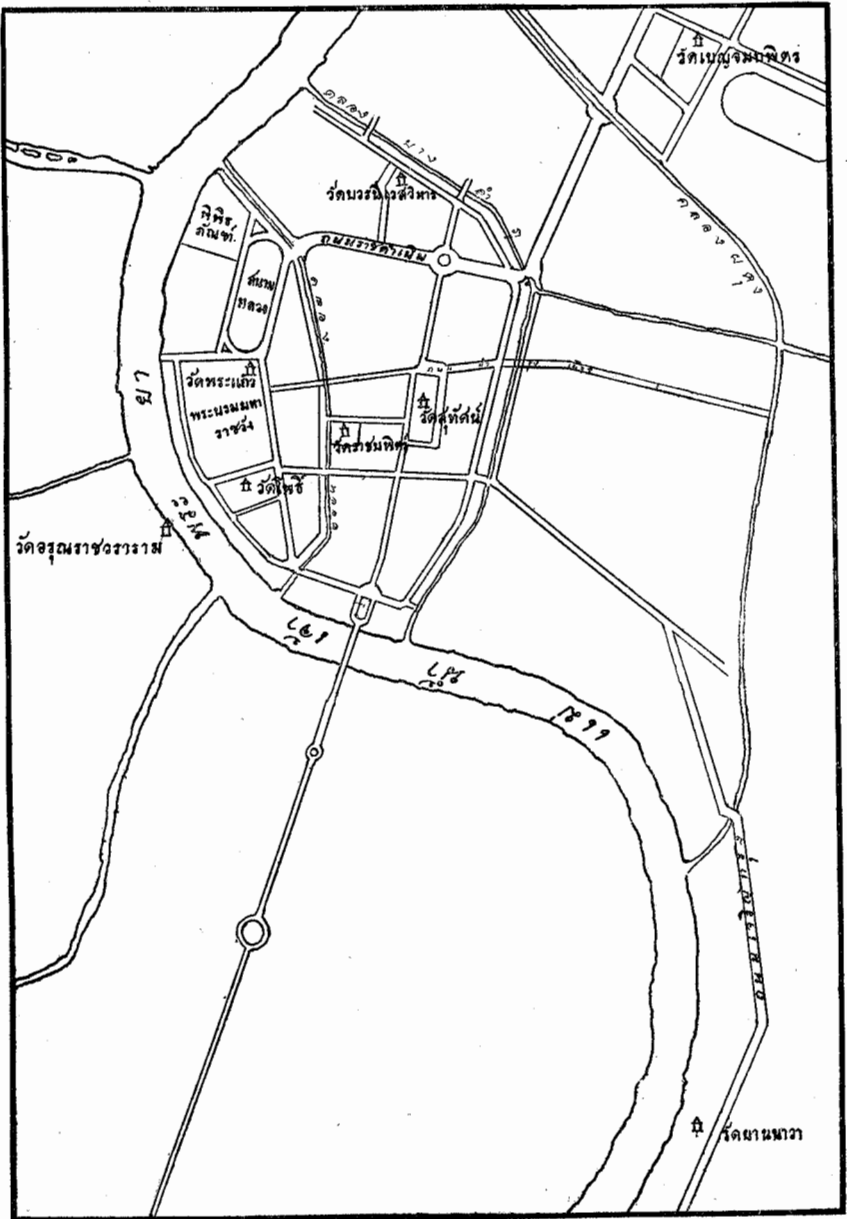
พนพิศมัย

พ.ศ. ๒๔๘๓

สารบาญ

วัดพระแก้ว	หน้า	๒
เรื่องพระแก้วมรกต	”	๑๐
พระบรมมหาราชวัง	”	๑๕
พิพิธภัณฑสถาน	”	๑๕
วัดพระเชตุพน	”	๒๓
วัดอรุณราชวราราม	”	๒๔
วัดสุทัศน์เทพวราราม	”	๒๖
วัดบวรนิเวศน์วิหาร	”	๒๗
วัดราชบพิธ	”	๒๘
วัดเบญจมบพิตร	”	๒๕
วัดยานนาวา	”	๓๑

วัดเบญจมบพิตร

วัดบวรนิเวศวิหาร

วัดศรีสุทนต์

วัดพระแก้ว

วัดพระแก้ว
พระนวมมหา
ราชินี

วัดศรีสุทนต์

วัดศรีสุทนต์

วัดศรีสุทนต์

วัดอรุณราชวราราม

วัดยานนาวา

นำเที่ยวกรุงเทพ ฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ ทรงพระราชดำริว่า กรุงธนบุรีเป็นที่ไม่เหมาะแก่การจะสู้ศึกพะม่าในเวลานั้น จึงโปรดให้ย้ายราชธานีมาตั้งทางฝั่งตะวันออกใน พ.ศ. ๒๓๒๕ เอาแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นคูหน้าเมือง ๒ ด้าน และขุดคลองบางลำภูเป็นคูเมืองไปออกแม่น้ำ เหนือวัดสามปลื้ม เรียกว่าคลองรอบกรุง ส่วนพระบรมมหาราชวังอันเป็นที่รวมการปกครองในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช เช่นเดียวกับ Government House ในสมัยนี้ ก็จำเป็นต้องเลือกพื้นที่ ๆ กว้างใหญ่และเหมาะแก่เหตุการณ์ ในเวลานั้นทางฝั่งตะวันออก มีเนื้อที่พื้นใหญ่อยู่ในระหว่างวัดโพธิ์และวัดมหาธาตุ แต่เป็นหมู่บ้านพวกจีนอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ย้ายพวกจีนไปอยู่ในท้องที่สำเพ็งแต่นั้นมา การสร้างพระมหา

นครใหม่ตามแบบกรุงศรีอยุธยาสำเร็จ และย้ายมาจากกรุงธนบุรีใน พ.ศ. ๒๓๒๘

วัดพระแก้ว

วัดพระแก้ว — เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปวิมากรแก้วมรกต และเป็นที่ประกอบพิธีพระราชพิธีในพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ ทรงสร้างใน พ.ศ. ๒๓๒๕ พร้อมกับกรุงเทพฯ มี:—

๑) พระอุโบสถ ลายเขียนฝาผนังเรื่องมารวิชัยทางทิศตะวันออก และบานประตูกับหน้าต่างประดับมุกด์ เป็นฝีมือทำในรัชกาลที่ ๑ ต่อมาเว้นรัชกาลหนึ่งก็พอดีถึงเวลาซ่อมทุกครั้ง ตั้งมืออยู่ในรายการแล้วแต่ในรัชกาลที่ ๓ มา พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ ๒ พระองค์นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างอุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ และถวายพระนามว่า
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ และพระพุทธเลิศหล้า
 นภลัย พระพุทธรูปทรงเครื่องที่ตั้งอยู่บนบุษบก
 พระแก้วนั้น กล่าวกันมาว่า เป็นพระพุทธรูปเท่าพระ-
 องค์ทรงพระราชอุทิศถวายแก่เจ้านายชั้นผู้ใหญ่มาแต่
 ในรัชกาลที่ ๑ เช่นชั้นบนมี ๔ พระองค์ คือ

สมเด็จพระพี่นาง ๒ พระองค์

กรมพระราชวังบวรสุรสิงหนาท ๑

กรมพระราชวังหลัง ๑

จะเห็นได้ว่าองค์ใดอุทิศถวายพระองค์หญิงด้วยมีชาย
 ผ้าทรงยาวกว่าพระองค์ชาย ของต่าง ๆ ตั้งอยู่รอบ
 บุษบกก็ดี ที่อยู่ในตู้กระจกก็ดี เป็นของที่มีผู้ถวาย
 เป็นพุทธรูป โดยมากเป็นของเจ้านายเสด็จไปยุโรป
 และทรงซื้อ กลับมาบูชาพระ บางสิ่งเป็นของผู้อื่น
 ถวายเป็นพุทธรูป

๒) พระมณฑป เป็นที่เก็บพระธรรมทั้งหมด
 ของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระไตรปิฎก บรรจุไว้ใน
 คัมภีร์ตรงกลาง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชช-
 กาลที่ ๑ ทรงสร้างพร้อมกับพระอุโบสถ เดิมปลูกใน
 สระเพื่อกันไฟไหม้ แต่ต่อมาถูกคอกไม้ไฟตกลง
 ไหม้แต่ยอด จึงโปรดให้สร้างใหม่ และถมสระนั้น
 เสีย ที่จึงสูงอยู่กว่าทางพระอุโบสถ

๓) ปราสาทพระเทพบิดร พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๔ ทรงสร้าง ด้วยทรงพระราช
 ดำริจะเชิญพระแก้วมรกตขึ้นประดิษฐานให้เสมอกับ
 พระธรรม แต่กว้างใหญ่ไม่พอทำพระราชพิธีได้
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๖ จึงโปรด
 ให้เชิญพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๕
 รัชชกาลมาประดิษฐานไว้ในปราสาทนี้ และโปรดให้
 เปิดให้ราษฎรเข้าได้ในวันที่ ๖ เมษายน ซึ่งเป็นวัน
 จักร์ทุกปีมา พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่-

ห้วงรัชกาลที่ ๑ นั้น พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ เป็น
ผู้ขึ้นตามคำบอกเล่าของผู้ที่ได้เคยเฝ้าเห็นพระองค์
ในรัชกาลที่ ๑ มาแล้ว ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในเวลานั้น
๔ คน คือ

๑. พระองค์เจ้าหญิงปุก พระราชธิดารัชกาลที่ ๒
  ๒. เจ้าพระยาธรรมมาชิกรักษ์ (มั่ง สนธิรัตน์)
  ๓. สมเด็จพระพุทธโกษาจารย์ (โต)
  ๔. เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (บุญศรี บุรณศิริ)
- ๕) พระเจดีย์ ๒ องค์ หน้าปราสาทพระเทพ-
บิดร ทรงสร้างตามประเพณีของวัด ที่โดยมากสร้าง
พระเจดีย์คู่เพื่ออุทิศให้บิดามารดาของผู้สร้างไว้ทาง
หน้าวัด พระเจดีย์ทองหลังพระมณฑปนั้น พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างตามแบบ
พระเจดีย์สุโขทัย

๕) นครวัดจำลอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่-

ห้วงรัชกาลที่ ๔ โปรดให้จำลองมาถวายทอดพระเนตร
แล้วโปรดให้ตั้งไว้บนลานพระมณฑปนั้น

๖) ช้างเผือกประจำรัชกาล ตั้งอยู่ตามฐาน
ตราประจำรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
คติโบราณมีว่า - พระราชาธิบดีจะต้องทรงมีสิ่งสำคัญ
๗ สิ่ง คือ

๑. นางแก้ว - มเหสีที่ดีเลิศ
  ๒. ขุนพลแก้ว - แม่ทัพที่ดีเลิศ
  ๓. ขุนคลังแก้ว - ผู้เก็บทรัพย์ที่ดีเลิศ
  ๔. จักรแก้ว - อำนาจพิเศษ
  ๕. มณีแก้ว - โภคทรัพย์พิเศษ
  ๖. ม้าแก้ว
  ๗. ช้างแก้ว
- } - พาหนะพิเศษ

จึงจะทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิได้ ช้างเป็นราช
พาหนะสำคัญในโบราณสมัยที่พระเจ้าแผ่นดินจะต้อง
ทรงออกทำการศึกด้วยพระองค์เอง คือ ยุทธหัตถ์

ราชพาหนะเช่นนี้จึงจำเป็นต้องเลือกสรรแต่ที่ดีและหา
 ได้ยาก ช้างเผือกซึ่งหาได้ยากจึงเป็นของคู่พระบารมี
 ของพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงมีช้างเผือกนั้น ๆ จนถึง
 ถวายพระนามกันว่า พระเจ้าช้างเผือก เป็นพิเศษ
 ฉะนั้น ช้างเผือกจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงพระบารมี
 ของพระเจ้าแผ่นดิน และเป็นความหวังของประชาชน
 ในสันตติสุข

๑) ศาตาราย รอบพระอุโบสถ เป็นที่ให้เด็ก
 นักเรียนมาอ่านหนังสือเรื่องศาสนา มีชาดกเป็นต้น
 ให้ราษฎรฟังในเวลาว่าง

๒) หอราชกรมานุสรณ์และพงษานุสรณ์ ๒ หลัง
 ข้างหลังพระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 รัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างสำหรับไว้พระพุทธรูป อุทิศ
 ถวายเท่าจำนวน พระเจ้าแผ่นดินใน กรุงศรีอยุธยา
 หลัง ๑ ลายเขียนฝาผนังในหอนี้ ขรวอินโข่ง
 (พระภิกษุ) ผู้มีชื่อว่าคิดเขียนอย่างแบบฝรั่ง (คือมี

perspective ไม่แบบ ๆ อย่างไทย) ได้เอง เป็นผู้เขียน
อีกหอ๑อุทิศถวายพระเจ้าแผ่นดินกรุงรัตนโกสินทร์นี้

๕) รูปพระฤๅษี มีหินบดอยู่ตรงหน้า เป็นที่
นับถือกันว่าเป็นครุหมอ

๑๐) รูปต่าง ๆ เช่น ยักษ์และสัตว์ครึ่งคน
(inhuman) ทำขึ้นเพื่อสมมุติให้เป็นผู้เฝ้าสถานที่
อันศักดิ์สิทธิ์ จะได้เป็นที่เกรงกลัวแก่คนอันธพาล
เช่นเดียวกับ Unicorn ในอังกฤษ และมนุษย์สิงห์ใน
พม่า รูปสิ่งคู่หน้าพระอุโบสถ (ยังมีรอยทองติด
อยู่) เป็นคู่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล
ที่ ๑ ทรงนำมาจากเมืองเขมรเมื่อเสด็จกลับเข้ามา
ทรงราชย์ คู่อื่นโปรดให้จำลองตั้งให้ครบที่

๑๑) หอพระนาค ทางหลังพระมณฑป เป็นที่
เก็บพระอัฐิของเจ้านายในพระราชวงศ์จักรี

๑๒) พระวิหารยอด เป็นที่เก็บพระพุทธรูป ซึ่ง
เข้าใจกันว่าเป็นรูปพระเทพบิดรในสมัยกรุงศรีอยุธยา

๑๓) หอมฉ่ำเกียรติยศ กรมพระราชวังบวร
มหาสุรสิงหนาท (วังหน้า รัชกาลที่ ๑) ทรงสร้าง
ถวายเป็นที่เก็บหนังสือต่าง ๆ มีเครื่องมุกต์ของพระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ อยู่ในนี้ มีตู้
หนังสือ ตู้พระภุษา เป็นต้น เครื่องมุกต์ใน สมัย
รัชกาลที่ ๑ เจ้าพระยาอัครมหาเสนา (บุญนาค)
เป็นผู้ทำ ถึงรัชกาลที่ ๓ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหา
พิชัยญาติ (สมเด็จพระคังน้อย) เป็นผู้ทำและซ่อมแซม
และเจ้าพระยานคร (น้อย) ผู้ครองนครศรีธรรมราช
ทำส่งเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวายก็มีหลายสิ่ง

๑๔) หอระฆัง สำหรับตีระฆังในเวลาการงาน

๑๕) หอพระคันธารราษฎร์ เป็นที่ไว้พระพุทธรูป
ซึ่งนิยมกันว่าเป็นผู้ให้ฝน

๑๖) พระระเบียง เป็นที่สำหรับคนพักในวัน
พระอุโบสถ หรือวันที่มีการงาน จึงมีรูปภาพเขียน
(เรื่องรามเกียรติ์) ไว้ให้ดูอย่าง Gallery

๑๗) พระปรารภ ๘ องค์ เรียงเป็นแถวอยู่ทาง
หน้าวัด สร้างแต่ในรัชกาลที่ ๑ ไม่มีใครทราบว่
แปลว่าอะไร

การสร้างวัดพระแก้วในสมัยรัชกาลที่ ๑ สำเร็จ
ได้ในปี พ.ศ. ๒๓๒๗ เป็นเวลาภายใน ๒ ปี

เรื่อง พระแก้วมรกต

ในหนังสือโบราณกล่าวว่า พระอรหันต์ผู้มีนามว่า
พระนาคเสน เป็นผู้สร้างพระแก้วมรกตพระองค์นี้
ในเมืองปาตลีบุตร อินเดียเหนือ พระนาคเสนนี้
เป็นผู้มีชื่อว่าได้ตอบปัญหาธรรมแก่พระเจ้ามีลิท
(Menander เป็นเชื้อสายแม่ทัพคนหนึ่งของ Alexan-
der the Great ซึ่งตีอินเดียเหนือทางคันธารราชรัฐได้)
จนทรงเลื่อมใสและรับพระพุทธศาสนาไว้เป็นศาสน
อุปถัมภ์ อย่างไรก็ตาม ผู้มีชื่อข้างที่ได้ทำพระแก้วนี้

เป็นมือชั้นเอกอย่างยอดเยี่ยม และเป็นแบบอินเดีย
บ่อหยกชนิดนี้ยังไม่มีใครพบว่ายู่แห่งใดที่เราเรียก
ว่ามรกต นั้น เพราะเรียกตามภาษาเปอร์เซีย ซึ่งเขา
เรียกหยกว่า มอระไคต์ และเราเข้าใจว่าเป็น มรกต

ต่อมาเกิดมีภัยขึ้นในอินเดีย จะเป็นด้วยพวก
อิสลามทำลายรูปปั้น หรือสงครามก็ตาม ได้มีผู้เชิญ
เสด็จพระเจ้าหนังกษัตริย์ลงมาทางใต้ ถึงเมืองลังกา แล้ว
เลยมาถึงเมืองเขมร จนเกิดเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอีก
จึงมีผู้เชิญเสด็จขึ้นไปทางเหนือต่อไป อย่างไรก็ตาม
เท่าที่มีหลักฐานอยู่ในพงศาวดารมีดังต่อไปนี้ :-

ใน พ.ศ. ๑๕๗๗ พ้าผ่าถูกพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗
ในเมืองเขมรราชวาทหนึ่งพังลง ในพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗
พระพุทธรูปพอกปูนปิดทองคำอยู่นั้น พระสงฆ์
จึงเชิญเข้าไปรักษาไว้ในพระอุโบสถ ๒-๓ เดือน
ต่อมาปูนที่พอกไว้กะเทาะออกเห็น เป็น แก้วสีเขียว
สมภารเจ้าวัดจึงช่วยกันแกะออกทั่วทั้งพระองค์ แล้ว

ส่งข่าวไปทูลพระเจ้าเชียงใหม่ ด้วยเมืองเชียงรายขึ้น
อยู่กับเมืองเชียงใหม่ในเวลานั้น พระเจ้าเชียงใหม่
ให้แต่งกระบวนแห่ไปรับเสด็จพระแก้ว พอถึงทาง
แยก ช้างที่เชิญเสด็จพระแก้วมาไม่ยอมไปทางเมือง
เชียงใหม่ แม้เปลี่ยนช้างที่ทรงใหม่ ช้างทุกตัวก็จะ
ไปแต่ทางเมืองลำปาง พระเจ้าเชียงใหม่จึงประทาน
อนุญาตให้เชิญเสด็จไปไว้ในเมืองลำปาง ราษฎรก็
พากันสร้างวัดถวายเรียกว่า วัดพระแก้ว พระแก้วจึง
เสด็จอยู่ในเมืองลำปางต่อมา ๓๒ ปี

ถึง พ.ศ. ๒๐๑๑ พระเจ้าเชียงใหม่ตีโลกราช
ได้เป็นนมหาราช จึงให้ไปเชิญเสด็จพระแก้วมาประ-
ดิษฐานไว้ในเมืองเชียงใหม่ ให้สร้างวัดและก่อ
พระมณฑป (ทางเหนือเรียกว่า กู่) ขึ้นเป็นที่ประดิษ-
ฐานพระแก้ว อยู่ตรงศาลากลางบัดนี้ พระแก้ว
มรกดจึงเสด็จอยู่ในเชียงใหม่ต่อมาอีก ๘๔ ปี

ถึง พ.ศ. ๒๐๙๔ พระเจ้าเชียงใหม่ในเวลานั้น

สิ้นชีพ ไม่มีรัชชทายาทสืบสันตติวงศ์ เสนาอำมาตย์
จึงไปเชิญเจ้าไชยเชษฐาผู้เป็นหลานตาของพระเจ้า
เชียงใหม่องค์นั้น และเป็นโอรสองค์ใหญ่ของพระ-
เจ้าโพธิสารเมืองลานช้าง ให้มาเป็นพระเจ้าเชียงใหม่
สืบวงศ์จากพระเจ้าตา ครั้นถึงเวลา พระเจ้าโพธิสาร
สิ้นชีพ พวกโอรสเกิดแย่งราชสมบัติกันขึ้น พวก
ลานช้างจึงมาเชิญให้พระเจ้าไชยเชษฐาเสด็จไปประทับ
การจลาจลในเมืองหลวงพระบาง พระเจ้าไชยเชษฐา
ไม่แน่ว่าพระทัยว่าจะได้กลับมาเมืองเชียงใหม่อีกหรือ
ไม่ จึงเชิญพระแก้วมรกตไปด้วยว่าจะให้ญาติพี่น้อง
ได้ทำบุญใน พ.ศ. ๒๐๕๕ พระแก้วจึงเสด็จอยู่ใน
เมืองหลวงพระบางต่อมาอีก ๑๒ ปี

ถึง พ.ศ. ๒๑๐๗ พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง
มีอำนาจ คิดจะขึ้นไปตีทงลานช้าง พระเจ้าไชย-
เชษฐาเห็นว่าเมืองหลวงพระบางจะสู้ศึกไม่ได้ จึงย้าย
ราชธานีไปอยู่เมืองเวียงจันทน์ แล้วเชิญพระแก้วมรกต

ไปด้วย พระแก้วจึงเสด็จอยู่ในเมืองเวียงจันทน์ต่อมา
ถึง ๒๑๔ ปี

ถึง พ.ศ. ๒๓๒๑ เกิดสงครามขึ้นในระหว่างกรุง
ธนบุรีและประเทศลาวข้าง พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวรัชกาลที่ ๑ ทรงเป็นจอมทัพขึ้นไปปราบเมือง
เวียงจันทน์ ได้ชัยชนะแล้วทรงเชิญพระแก้วมรกต
ลงมายังกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธน ฯ ทรงตั้งไว้ที่ใน
พระราชวังเดิม ถึง พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ ทรงสร้างวัดพระแก้ว
แล้วเชิญเสด็จพระแก้วมรกตแห่มาประดิษฐานไว้ใน
พระอุโบสถ เมื่อวันที่จันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ
ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๒๗

Do

589

722175

๑๕

๑-๒

พระบรมมหาราชวัง

ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสร้างพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เป็นที่เสด็จออกในงานมหาสมาคม ถึงรัชกาลต่อมาจึงเป็นที่ประดิษฐานพระบรมศพเป็นลำดับมา

๒. พระที่นั่งหมู่ เป็นที่ประทับ คือ :-

ก. พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เป็นที่เสด็จออกว่าราชการและมีพระราชพิธีประจำวัน มีพระแท่นเศวตฉัตร ๕ ชั้น เป็นที่ประทับในงานใหญ่ๆ ส่วนในเวลาเสด็จออกประจำวัน ประทับบนพระแท่นเตี้ยตั้งหน้าราชบัลลังก์นั้น พระมหาเศวตฉัตรนั้น คือร่มขาวตามธรรมเนียมจอมทัพจะต้องมีสัญญาให้ไพร่พลรู้ว่าอยู่แห่งใด ร่มของผู้เป็นใหญ่จึงนับว่าสำคัญเช่นธง ฉะนั้น ผู้ใดได้ช่วยชนะจอมทัพด้วยกันเป็นจำนวนเท่าใด ก็ย่อมจะได้ร่มของจอมทัพนั้น ๆ มาด้วยตามจำนวน จึงถือกันว่าเป็นเกียรติอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นได้ในกระบวนแห่ของญวนและจีนว่ามีผู้

ถึอรั่มห้อมล้อมผู้เป็นใหญ่ไปเป็นแพๆ แต่ไทยเห็น
ว่าเอาชั้นเรียงซ้อนกันงามกว่า จึงได้ทำเป็นรูปฉัตร
ดังเห็นอยู่นี้ การที่เป็นชั้นแต่ ๓ ชั้นขึ้นไป ก็หมาย
ว่า ๓ ชั้น นั้นคือผู้ชนะ ๒ ทิศ และร่วมของตนอีก ๑
จึงเป็น ๓ ถ้า ๕ ชั้นก็แปลว่าผู้ชนะ ๔ ทิศ, ๗ ชั้น
ชนะ ๖ ทิศ และ ๙ ชั้น ชนะ ๘ ทิศ เป็นสูงสุด
เพราะครบถ้วนทุกทิศแล้ว

ถ้ามีการถวายพระพรประจำปี เช่นงานพระราช
พิธีฉัตรมงคล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จ
ขึ้นประทับบนพระราชบัลลังก์ใต้พระมหาเศวตฉัตร
มีพระวิสูตร (ม่าน) ทองกั้น ต่อกันมา เมื่อข้าราชการ
เข้ายังที่พร้อมแล้ว ก็มีประโคมเคาะกรับเป็นสัญญาณ
เปิดพระวิสูตรเสด็จออก ทรงรับคำกราบบังคมทูล
และทรงตอบแล้วก็ปิดพระวิสูตรเสด็จพระราชพิธี

ข. พระที่นั่งไพศาลทักษิณ องค์ขวางต่อพระที่นั่ง
อมรินทร์ ๑ ชั้นไป เดิมเป็นที่ประทับภายใน จนถึง

รัชกาลที่ ๒ จึงเป็นที่ทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เพราะพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทคิดเป็นที่ตั้งพระบรมศพ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างพระสยามเทวาธิราชประดิษฐานไว้กลางพระที่นั่งองค์นี้

ค. หอพระสุรลัย เป็นที่เก็บพระพุทธรูปทรงบุชาประจำวัน อยู่ทางทิศตะวันออกพระที่นั่งไพศาลฯ

ข. หอพระธาตุมณฑล เป็นที่ไว้พระบรมอัฐิธาตุของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในอดีต อยู่ทางตะวันตกพระที่นั่งไพศาลฯ

ง. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เป็นที่เสด็จอยู่และเป็นที่เฉลิมพระราชมณฑลในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกทุกพระองค์

๓. พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ที่ตรงนี้เป็นโรงช้างและม้านับยาวตลอด ถึงรัชกาลที่ ๕ จะต้องสร้างพระที่นั่งสำหรับรับแขกเมืองตามแบบชาวตะวันตก จึงโปรดให้รื้อโรงช้างและม้านับ

ออกไปชั้นนอก แล้วสร้างพระที่นั่งจักรีชั้นตรงนั้น สมเด็จพระยาสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้กราบทูลขอให้มี ยอดเป็นปราสาท ๓ ฤดู ให้ถูกตามประเพณีนิยมของ พระเจ้าแผ่นดินที่มีมาแต่ครั้งพุทธกาล คือที่เสด็จ อยู่ในฤดูร้อน ๑, ฤดูหนาว ๑, ฤดูฝน ๑ หลังคา พระที่นั่งจึงเป็นแบบไทยดั่งเห็นอยู่นี้

ต้นไม้ตัดในลานพระที่นั่งนี้ มีมาแต่ในรัชกาล ที่ ๑ บ้างแล้ว แต่ต่อมาทรงปลูกเพิ่มเติมและย้ายที่ บ้างบางต้น

๕. ในกำแพงพระราชวังชั้นนอก เป็นที่กระถรวง ต่าง ๆ เพิ่งจะขยายออกมาจากในพระบรมมหาราช- วังเมื่อในสมัยรัชกาลที่ ๕

พิพิธภัณฑสถาน

เดิมเป็นพระราชวังของสมเด็จพระมหาอุปราชไทย เรียกว่า วังหน้า เพราะเรียกตามการปกครองอย่างสมัยโบราณ ที่จัดกำลังเป็นหมวดหมู่เพื่อการทำศึกกับเพื่อนบ้านได้สะดวก กล่าวคือ วังหลวง - ทักษหลวง วังหน้า - ทักษหน้า วังหลัง - ทักษหลัง และต่อมาจนถึงกรม - เจ้านายต่างกรมมีคนชั้นสังกัดกอง - กองอาสาต่าง ๆ ที่โดยมากเป็นชาวต่างประเทศ เข้ามาอาศัยอยู่

กรมพระราชวังบวรรัชกาลที่ ๑ ทรงสร้างพระราชวังนี้ ในสมัยเดียวกับพระราชวังหลวง ทุกระัชกาลต่อมา กรมพระราชวังที่วงศ์ก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ธิ้วบั้ง ช้ำบั้ง พระราชวังนี้จึงว่างและทรุดโทรมต้องซ่อมแซมมาเป็นพัก ๆ จนถึงเวลาไม่มีกรมพระราชวังหน้าแล้ว จึงโปรดพระราชทานพระราชวังนี้ให้เป็นพิพิธภัณฑสถาน

สมเด็จพระยาเจ้าบรมราชานุภาพ ทรงรับพระ
บรมราชโองการจัดเป็นพิพิธภัณฑ์และหอพระสมุด
ใน พ.ศ. ๒๔๗๐

๑. หอพระสมุดวชิรญาณ เป็นที่เก็บหนังสือลาย
มือ ตู้อทอง และหลักศิลาจารึก อุทิศถวายพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ตามพระนามเมื่อ
ทรงพระผนวชเป็นพระภิกษุว่า "วชิรญาณ" พระที่นั่ง
องค์นี้สำหรับมหาสมาคมเช่นเดียวกับพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาทในพระราชวังหลวง และเคยเป็นที่ตั้ง
พระบรมศพของกรมพระราชวังหน้าในรัชกาลที่ ๑

๒. พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ กรมพระราชวังรัชช-
กาลที่ ๑ ทรงสร้าง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่องค์
ซึ่งทรงเชิญลงมาจากเมืองเชียงใหม่เมื่อทรงชนะศึก
พะม่า ใน พ.ศ. ๒๓๓๐

พระพุทธรูปสี่องค์ ในตำนานกล่าวว่า พระเจ้า
แผ่นดินเมืองลังกาทรงสร้าง และพระเจ้านครศรี-
ธรรมราชทรงขอมาถวายแก่สมเด็จพระร่วงเจ้ากรุง

สุโขทัย ครั้นสมเด็จพระบรมราชาธิราช (พงษ์) รวม
 ได้เมืองเหนือ จึงเชิญพระพุทธสิหิงค์มาไว้ในกรุงศรี
 อโยธยา ต่อมา พระยาญาณทิศ ผู้ครองเมืองกำแพง
 เพ็ชร คิดอุบายขอพระราชทานพระพุทธสิหิงค์กลับ
 ขึ้นไปยังเมืองกำแพงเพชรได้ ครั้นพระยามหาพรหม
 เจ้าเมืองเชียงราย ยกทัพมาตีเมืองกำแพงเพชร
 พระยาญาณทิศสู้ไม่ได้ ก็ต้องให้พระพุทธสิหิงค์
 ไปแก่พระยามหาพรหม ต่อมาพระยามหาพรหมเกิด
 วิวาทกับพระเจ้าแสนเมืองมา ผู้ครองเมืองเชียงใหม่
 พระเจ้าเชียงใหม่ชนะแล้ว จึงเชิญพระพุทธสิหิงค์
 ไปไว้เมืองเชียงใหม่ ถึง พ.ศ. ๒๒๐๕ สมเด็จพระ
 นารายณ์ มหาราชเสด็จขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ ได้ชัย
 ชนะะ จึงเชิญพระพุทธสิหิงค์กลับมายังกรุงศรีอยุธยา
 ครั้นกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ พวก
 เชียงใหม่จึงเชิญพระพุทธสิหิงค์กลับขึ้นไปเมืองเชียง-
 ใหม่ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรเสด็จ

ขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ได้จากพะม่า แล้วเชิญพระพุทธ
 สี่หังค์ลงมายังกรุงเทพพระมหานคร ใน พ.ศ. ๒๓๓๐
 พระที่นั่งองค์นี้ เป็นที่ทรงทำพระราชพิธีเช่น
 เดียวกับวัดพระแก้วในพระราชวังหลวง

๓. พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย เป็นที่เสด็จออกเช่น
 เดียวกับพระที่นั่งอมรินทร์ ฯ ในพระราชวังหลวง จัด
 เป็นห้องเครื่องสัมฤทธิ์ ตามสมัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในภาค
 พินสยามประเทศนี้ กล่าวคือ :-

๑. สมัยทวาราวดี คือ พระปฐมเจดีย์ พ.ศ. ๕๐๐
 B.C. 43

๒. สมัยศรีวิชัย ซึ่งเข้าใจกันว่าเมือง Palembang
 ในเกาะสุมาตราเป็นใหญ่ และแผ่ศาสนาขึ้นมาได้
 เพียงเมืองไชยา ในสมัยราว พ.ศ. ๑๒๐๐ A.D. 657

๓. สมัยลพบุรี ซึ่งขอมเป็นใหญ่อยู่ในทางแถบ
 นี้ ราว พ.ศ. ๑๔๐๐ A.D. 857

๔. สมัยเชียงแสน ซึ่งเป็นสมัยชาวลานนาได้รับ

ความรุ่งเรืองมาจากอินเดียทางบก ราว พ.ศ. ๑๖๐๐
A.D. 1057

๕. สมัยสุโขทัย เป็นสมัยที่ไทยลงมาตั้งตัวจาก
เหนือได้แล้ว พ.ศ. ๑๘๐๐ A. D. 1257

๖. สมัยศรีอยุธยา (กรุงเก่า) พ.ศ. ๑๙๐๐
A.D. 1357

๗. สมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๕ A.D. 1782
ต่อจากพระที่นั่ง ๓ องค์นี้ เป็นพระราชมณเฑียร
ที่ประทับภายใน จัดเป็นห้องๆ ไปตามประเภทของ
มีห้องมหัศจรรย์ (เงินทองที่ขุดได้) และเครื่องหิน,
ห้องราชยาน, ห้องดนตรี, ห้องการเล่น, ห้องผ้า,
ห้องถ้วยชาม, ห้องอาวุธ, ห้องเครื่องเรือนไทย
และตัวอย่างของไทยต่าง ๆ

วัดพระเชตุพน

เดิมเป็นวัดเก่าชื่อวัดโพธาราม พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ ทรงสร้างให้เป็นที่พระสงฆ์
อยู่เล่าเรียนใน พ.ศ. ๒๓๓๒

ในสมัยโบราณจัดเป็นที่เล่าเรียนสำหรับคนทุกคน
แม้ในทางพระพุทธศาสนา การบวชเณรก็เท่ากับเข้า
Public School ครั้นอายุครบ ๒๐ ปีพ้นการเป็นเด็ก
แล้ว ก็บวชเป็นพระเพื่อเข้ามหาวิทยาลัย สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวโปรดให้จาริกตำราหลวงต่าง ๆ ไว้ตาม
ศาลาราย เพื่อราษฎรจะได้คัดลอกไปเล่าเรียนและ
รักษาตัวต่อไปได้

ถึงรัชกาลที่ ๓ ทรงซ่อมแซมใหญ่อีกครั้งหนึ่ง

วัดอรุณราชวราราม

เดิมเป็นวัดเก่าชื่อวัดแจ้ง พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๒ ทรงกะแผนผังจะสร้างให้
เป็นที่เชิดชูแก่พระนคร แต่การสร้างยังมีทันแล้ว
สำเร็จก็เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างต๋องจนสำเร็จเป็นรูปดังเห็นอยู่นี้
มีสิ่งที่น่าสนใจในวัดนี้ คือ:-

๑. พระพุทธรูปพระประธานในพระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๒ ทรงปั้นหุ่นพระพักตร์เอง

๒. พระพุทธรูปทรงเครื่องเท่าพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๒ อยู่หน้าพระอุโบสถ

๓. โบสถ์คู่หน้าพระปรารค์ หลังหนึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตเมื่อแรกเสด็จมาจากเมืองเวียงจันทน์ อีกหลังหนึ่งมีพระแท่นของพระเจ้ากรุงธนบุรี ที่เสด็จเข้าไปนั่งกรรมฐานในเวลาเริ่มประจวรเสี้ยวพระศต

๔. พระปรารค์เป็นที่ขึ้นไปดูวิวบางกอกได้

๕. รูปปั้นนายนก, นายเรือ ผู้เผาตนเองถวายแก่พระศาสนาในรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ อยู่สองข้างหน้าประตูเข้าไปในลานพระอุโบสถ

วัดสุทัศน์เทพวราราม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๑ ทรงสร้างขึ้นกลางพระนคร โปรดให้เชิญพระพุทธรูปซึ่งมีพระนามว่า พระศรีสากยมุนี และเป็นพระประธานอยู่ในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุกรุงสุโขทัย ลงมาประดิษฐานไว้ในพระวิหารหลวง เพราะทางเมืองเหนือถูกทิ้งร้างด้วยการสงคราม พระพุทธรูป เทวรูป และสถานที่ต่าง ๆ ทరుตโหมหักพังไปด้วยไม่มีใครรักษาได้ ถึงสมัยตั้งกรุงเทพฯ แล้ว จึงโปรดให้เก็บสิ่งของที่กระจัดกระจายมารักษาไว้ในพระนคร

วัดนี้สำเร็จแต่เพียงตั้งพระศรีสากยมุนีแล้ว ในรัชชกาลที่ ๑ ก็เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๒ ทรงสร้างต่อมา และทรงแกะสลักบานประตูพระวิหาร (บานกลาง) ด้วยพระองค์เอง วัดสุทัศน์ฯ แล้วเสร็จเป็นรูปดังนี้ ในเวลารัชชกาลที่ ๓

วัดบวรนิเวศน์วิหาร

กรมพระราชวังมหาศกดิพลเสพ พระมหาอุปราช
 ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสร้าง พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ได้เคยทรงเป็นที่สมภารครองวัด
 นี้ในเวลาทรงเป็นพระภิกษุ และได้ทรงรับเชิญของ
 คณะเสนาบดีสภาให้เสด็จขึ้นทรงครองราชย์จากวัดนี้
 เจ้านายที่ทรงผนวชพระโดยมาก ทั้งพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖-๗ ได้ประทับทรงศึกษาพระ
 ชรามวินัยในวัดนี้

สิ่งที่น่าดู คือ :-

๑. พระพุทธรูปสี่พระประธานในพระอุโบสถ
 พระเจ้าลือไทยรัชกาลที่ ๕ ของกรุงสุโขทัย ทรงสร้าง
 เมื่อราว พ.ศ. ๑๕๐๐

๒. พระรูปสมเด็จพระสังฆราช ๒ พระองค์ คือ
 สมเด็จพระยาปวเรศวริยาลังกรณ์ และสมเด็จพระ

กรมพระยาวชิรญาณวโรรส อยู่ ๒ ข้างพระพุทธชินสีห์
ในพระอุโบสถ

๓. รูปภาพบนฝาผนัง ฝีมือพระภิกษุขรัวอินโข่ง
ผู้มีชื่อในสมัยรัชกาลที่ ๔

๔. พระตำหนักปั้นหย่า เป็นที่ประทับของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔

วัดราชบพิศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรง
สร้างเป็นวัดประจำรัชกาลใน พ.ศ. ๒๔๑๔ เพราะ
การสร้างวัดประจำรัชกาลนี้ สำหรับเก็บรวบรวม
พระบรมอัฐิธาตุที่เจ้านายได้รับไปปฏิบัติบูชาเป็น
ส่วน ๆ ตามคตินิยม ครั้นหมดพระองค์เจ้านายไป
แล้ว ลูกหลานก็เก็บรักษาไว้ไม่ได้มักจะพาเข้าไปส่ง
ยังพระราชวัง แต่ด้วยเกรงจะหยิบผิดพระองค์จึงรับ

รวมกับของแท้ไว้ไม่ได้ และเป็นเหตุให้ทรงพระราช
ดำริให้รับบรรจุไว้ตามวัด คือ:-

๑. รัชกาลที่ ๑ วัดพระเชตุพน
๒. " ๒ วัดอรุณราชวราราม
๓. " ๓ วัดราชโอรสาราม
๔. " ๔ วัดราชประดิษฐ์
๕. " ๕ วัดเบญจมบพิตร
๖. " ๖ วัดบวรนิเวศน์วิหาร

วัดนั้นที่บรรจุพระอังคารของเจ้านายรัชกาลที่ ๕
ด้วย พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ เป็นนายช่าง

วัดเบญจมบพิตร

เดิมเป็นวัดอยู่แล้ว ครั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างพระราชวังสวนกุหลาบ เป็น
ที่ประทับ ในพื้นที่นั้นมีวัดเก่าร้างอยู่ด้วย จึงโปรด
ให้สร้างวัดเบญจมบพิตรเก๋านขึ้นใหม่แทนที่วัดร้างใน

พระราชวังนั้น แล้วโปรดให้นายช่างขึ้นไปปั้นจำลอง
พระพุทธรชินราช ซึ่งพระเจ้าลือไทยทรงสร้างไว้ใน
เมืองพิษณุโลก ลงมาเป็นพระประธานในพระอุโบสถ
ใน พ.ศ. ๒๔๔๑

สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรง
เป็นนายช่างออกแบบ และพระยาราชนครินทร์ (กร)
เป็นนายช่างก่อสร้าง

มีสิ่งทีควรดู คือ:—

๑. พระอุโบสถ

๒. พระระเบียงตั้งพระพุทธรูปต่างๆ ที่สรรเสริญ
กันว่างาม สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเป็นผู้
หาถวาย

๓. พระตำหนักหมู่ เป็นที่ประทับของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ในเวลาทรงผนวชที่
พระพุทธรมณเฑียรสถานในสวนสรีราลัย โปรดให้รื้อ
ออกมาถวายไว้ในวัดเบญจมบพิตรนี้

วัดยานนาวา

วัดยานนาวาอยู่ทางบางรัก พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ โปรดให้สร้างรูปสำเภาที่เดิน
 ทะเลไปมาค้าขายระหว่างเมืองไทยกับเมืองจีนในสมัย
 รัชกาลที่ ๓ ไว้ด้วย มีพระราชดำรัสว่า "ต่อไปลูก
 หลานจะไม่ได้เห็นสำเภาเช่นนี้" ส่วนรูปตุ๊กตาหิน
 ต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ตามวัดนั้น เป็นสิ่งที่ถ่วงน้ำหนักเรือ
 กลับมาจากเมืองจีน

014050
 14 FEB. 1977